

מעמדנו בעבודת הנמר

בראינונו עם שליחי מועצת פועלי חיפה שינה כנהל בנין הנמל את מעמו שלשה מונים. כשבאו וספחו על פניו את העובדה כי בנין מאתיים העוסקים בעבודת חיפה רק שניים הם יהודים, ניסה בראשונה למצוא לו מפלג בתירוץ התמים, כי עד עכשו לא פנו אליו כלל פועלים יהודים בבקשת עבודה. טענתו זו נסתתמה ע"י התשובה, כי אין זה מדרבם של פועלים יהודים מארגונים לחזור אחת-אחד על פתחי מעבידים; לשם המצאת ועבודה קיימת ההסתדרות, עם לשבותיה ומרפו עבודתה, והסתדרות זו עומדת כמו"מ על העסקת חבריה בבנין הנמל מאז החלה עבודה זו ועוד מלפני שהחלה. אז נסוג המנהל הראשי וניסה להתבצר מאחורי קו הגנה שני: הנה תתחלנה באופן טובר או כנובסבר העבודות המקצועיות — בהן יעסיק גספר יהודים. אולם גם עמדה זו לא נתקיימה בידו — צאי כוח ההסתדרות מיאנו להתנהם בהבטחה ועמדו על תביעתם לכל סוגי העבודה, לרבות הבלתי מקצועיות. רק אז נילח מר תומפסון את הסוד: השכר הוא המעבב. אם יאיתו יהודים לעבוד כ-150 מיל ליום, יספיק לקבלם לכשיצטרך לידים נוספות. אמרו לו: וכי זהו השכר ההוגן שהובטח הלינייה? אמר להם: הן, 150 מיל הוא הוא השכר ההוגן; להוסיף עליו אי אפשר ולקבוע רמת שכר לערבים לחוד וליהודים לחוד — לא יעלה על הרעת.

עד כאן דבר המודיע על השיחה, שהיתה למר תומפסון עם הח"ת הושי רזילי. ההצעה לפתור את שאלת העבודה העברית כמפעלי הממשלה ע"י מתיתת קו הגזע כיון עבודות מקצועיות לבלתי מקצועיות איננה חדשה, כשם שלא חדשים הם הטעמים הפוסלים אותה לחלומין. גם מבלי לנגוע בסבך השאלות הפוליטיות והסוציאליות, הברוך בפסאג, הוטבי עצים ושואבי מים — אין ההצעה עומדת בפני הבטחה לא מבחינה טכנית ולא ספצת החשבון הכלכלי של הפועל העברי. מי יבסוק איווהי העבודה המקצועית ואיוו הבלתי מקצועית? כלום לא יבסוק שמה הבינים המפאפאק מקור לחינוכים בין פועלים ערבים וערכים? ואשר למלאכות

מפורש שהוכנס עפ"י הצעתו לתוך פרק א' של חוק המלוות לא? ולמזרח אפריקה: "מזכיר המדינה יווכח, כי תנאי עבודה הוגנים יקוימו בכל העבודות שתיעשינה בכספי איוזה מלווה שהוא אשר יושג בתוקף החוק הזה".

הענין נתעורר שוב בבית הנבחרים ב-13 ביולי 1928, לרגל הויכוח השנתי על תקציב משרד המושבות. אז טען קול' וג'בור: "אם כתוצאה ממסירת המפעל הזה בקבלנות יובאו פועלים זולים ממזרים לעשות את העבודה, היא תעלה באמת יותר בזול, אולם ע"י כך ייגרם נזק מתמיד לרמת החיים של הפועלים בני תרבות באותה ארץ... הדבר יהרוג אחורנית את תנועת הפועלים ואת כל מפעל התרבות בארץ כמדה אשר הפקדה יבדע כנגד שכר הקימוץ של איוזה 100,000 לירה".

עם גמר הויכוח הזה נתן אמרי פירוש מוסמך לאותו סעיף בחוק המלווה אשר דבר בהלללה על "תנאי עבודה הוגנים"; מיניסטר המושבות הצהיר, כי "נקבע תנאי מסויים על תשלום שכר הוגן בעבודה זו".

מכל הדברים האלה ברור, כי הממשלה נטלה עליה התחייבות כפולה: ראשית, להבטיח תשלום שכר הוגן בבנין הנמל; שנית, להקצות חלק הוגן מעבודה זו להעסקת פועלים ערבים. לא תוכל להיות כל שאלה בדבר, שההתחייבות האחרונה היתה מכוונת לעבודה בלתי מקצועית. אחרת מה טעם דבריו של וג'בור, אשר אמרי הסכים להם, כי גורל עבודת הנמל לגבי הערבים יהיה רות הריגולות של הממשלה? מה טעם החרדה מפני הכנסת עבודה זולה ממערים? ומה טעם קביעת שכר הוגן בכלל — אם לא מראנה לעבודה הבלתי מקצועית עינת? התחייבות כפולה זו שנטלה עליה הממשלה היתה חלה עליה גם אילו מסרה את העבודה בקבלנות על אחת כמה וכמה שהיא קיימת ועומדת עכשיו, כש העבודה כולה נעשית ברשותה הישרה של הממשלה. ואכן, אחת הסבות לנקיטת השיטה הזאת, לפי גירסת

כי כל הריגולה הונו, מן השפה ולחוץ, בזכות העבודה העברית, לא באה אלא לחפות על סבות אחרות לגמרי, הנובעות מתועלתה של הממשלה בלבד, לאי מסירת העבודה החשובה לקבלנים פרטיים. אך אם גם נסיח את הדעת מן החשד הזה, אשר יתכן שאיננו כה רחוק כפי שהוא עלול להראות, הנה העובדה הברורה במקרה מה עומדת, כי לגבי העבודה שבחיפה לא יכול היה המצב להיות יותר רע גם במשטר הקבלנות הפרטית. אהונו אחד למאה או אפס — למאי נפקא מינא? נמצא שאם באמת נתכוונה הממשלה למה שבכפיה — הרי ישנכשלה כשלון נמור ולא השיגה אף כלשהו מאותה דמטרה אשר לשמה, לכאורה, המציאה את שיטת הער בודה הקיימת. ההבטחה לתת ליהודים חלק בעבודה המקצועית אינה מעלה כאן ואינה מורידה. את ערכו של הפועל העברי המקצועי יודעים ומכירים נותני עבודה רבים בארץ משאינם בני ברית — לרבות המועצה המושלמית העליונה — מבלי כל חובות והתחייבויות מיוחדות.

לעומת חיפה יש לציון לטובה את מצב הדברים במחצבת עתלית, אם כי גם כאן אין המצב מניח את הדעת. מתוך סך-יובל של 450 — כ-100 הם יהודים. 70 מאלה הם חברי הקבוצה הקבלנית העובדת על פני חזית מיוחדת של המחצבה אשר הוקצתה לה. התוצרת לאיש של קבוצה זו עולה בהרבה על תוצרתו הממוצעת של הפועל השכיר העברי. לעומת המצב שהיה בראשית העבודה חלה במחלקה הערבית של המחצבה התקדמות רבה, מפאת התמחות העובדים והן מצד מאצצי ההנהלה להגביר את הפריון שהיה ירוד מאד בזמן הראשון. אף על פי כן מאשרים כל יודעי דבר, כי אם רק יובאו בחשבון כל הנורמים הנוגעים לענין, ונמצא, כי האבן המוספסת ע"י הקבוצה הקבלנית העבדית אינה עולה להנהלה יותר ביוקר מן המתקבלת מכריעים לטובת הקבוצה העברית, נוסף על הפריון העדיף, גם כמה חסכוניות חשובים: בחמרים מפורצים, בשימוש במכונות, גם בעבודת חבר המשגיחים ומנהל לי העבודה, העסוק בעיקר בחזית העבודה השכירה של המחצבה. והנה למרות כל זאת, אקית היא כאן

אלפים צורים, בארבעה לין אל ועידת הכוח העולמית: בכתב של מלומדים וחכמים שו לוועידה, ומהו הוקראו לפני ראשיות. בוועידה לקחו חלק כוח העולם המדעי ומכוני הכלל: איינשטיין, דינלופ, ליאון, אולסון ועוד. קדימה מבחינה מדעית ותעשי הכוח (פחם, נפט, גז, האדמה, גז, שנתוף, בין לאומי של הפ העיוני המתנהלים בארצות ר עניו-כביר עוררו הרצאותיו התוכן והפיזיקאי האנגלי א דיבר על "חאיתר כמפור של שני הפיסיקה יש להם קוטב שיטה אחת, אשר תורת-היה: אידיננטון העביר לפני עיני ד הבה על ההישגים הענקיים ש בים, כשיעלה בידו האדם להש הרות, גיאונת-המים, חום הרי לך נוצלו כמעט כלל. נקודת-השקופה של הועי ותגשמה בעתיד חלוקת הכוח חמשות בו. אחד החשמלאים לחשמל את כל אירופה התיכ הנוברניים, המאומדים 5-6,6 כיום יש כבר נסיון של העברה דות-מים בארץ אחת לשם הני רץ שניה. מתחת למים, בין ה נחים שני כבלים המעבירים מים משוודיה לדניה. בויכוחים שפרצו בוועידה על חישוב אירופה בעזרת מי שאת כל הניגודים והסתירות והטרנסטים הקפיטליסטיים כהם דואג לריבוי הכנסותיו

חדשה, כשם שלא חרשים הם המעשים הפוסלים אותה לחלוצים. גם מבלי לנגוע בסבך השאלות הפוליטיות והסוציאליות, הברוך בפסוק, "חוטבי עצים ושואבי מים" — אין החצעה ועומדת בפני הבקורה לא מבחינה טכנית ולא מפאת החשבון הכלכלי של הפועל העברי. מי יפסוק איונה העבודה המסצועית ואיוו הבלתי מסצועית? כלום לא יישמש שטח הבינים המסופקס מקור לחיכוכים בין פועלים ערבים וערביים? ויש להמליץ על שפסועיותן איננה מוגבלת כספק, האמנם יתכן לסגור עליהן בפני האגפן הערבי? הלא ברור, כי למעשה אין לדבר על סגירת כל העבודה המסצועית ליהודים — אשר אף היא אינה אלא חלק מזעם מהחיקה הכללי — אלא על שיתוף הפועל העברי בעבודה המסצועית. ומאחר ש"שיתוף" הוא דבר שאין לו שיעור, ובכל אחוז שהוא אפשר לצאת ידי חובתו, האם לא תולדות הנהלת המפעל לכפר גם בתחום זה את כל המויל, עד שפוסקת הפירמידה המסצועית תלך ותצטמצם? ועוד שאלה מעשיות: איך יתכן להפריד בין עבודה מסצועית לבלתי-מסצועית במסגרה שהעבודה נעשית כחטיבה אחת ע"י קבוצה שלמה, המכילה בקרבה בעלי מסצוע עם פועלים פשוטים?

כל ההלכה הזאת של הצעת העבודה המסצועית ליהודים נתחדשה בבית מדרשם של ראשי ממשלת א"י לאחר שנכנסו ונמדדו ביניהם לבנות את הנמל בעיר לר ע"י עבודה ערבית. לא כן היתה הכוונה — על כל פנים, לא אכן היה המדובר — בעת שנתקבלה ההחלטה על בנין הנמל וכשעה שניתן האישור למלוח הא"י, שכבסכו מתנשם המפעל.

הנה קסע מהדברים שנאמרו בענין זה בבית הנהגים הבריטי ב-9 בדצמבר 1926:

"קל ונבדד: עלינו להיות בטוחים, כי ישולם שכר אשר יהודים יוכלו לחיות בו. עד עכשו העסקה מחלקת העבודות הצבאיות כמעט רק ערבים. בסלידת דרכים... הייתי רוצה לקבל כהממשלה איוו הכפחה ממשית, כי תובא בהשבון העסקת יהודים בבנין נמל. חיפה... אני רואה, כי מי יוסמר המשבות כניע ראש לאות הסכמה ביחס להעסקת יהודים בחיפה."

אמרנו: כן הדבר. נענוע ראשו של מר אמרי קבל בסוף ממשו בסעיה.

ריות הרגילות של הממשלה? מה טעם החרדה מפני הכנסת עבודה זולה ממערב? ומה טעם קביעת שכר הוגן בכלל — אם לא מראנה לעבודה הבלתי מסצועית? התחייבות כפולה זו שנטלה עליה הממשלה היתה תלה עליה גם אילו מסרה את העבודה בקבלנות על אחת כמה וכמה שהיא קיימת ועומדת עכשיו, בש העבודה כולה נעשית ברשותה הישרה של הממשלה. ואכן, אחת הסבות לנקיטת השיטה הזאת, לפי גירסת הממשלה עצמה בדו"ח השנתי שלה לשנת 1929, היה הצורך להבטיח את הלכה של העבודה העברית. כי כה דברי הדו"ח בענין זה (עמ' 220):

"...לאמתו של דבר, שום הזמנות לקבלנים לא נשלחו, כי... הופיעו גורמים שעשו את הדרך הזאת לבלתי מעשית. קודם כל היה כאן הקושי לגבי העסקת פועלים מבני המסום. הכרחי להציג עבודה ליהודים (פיזור המעטים) ומפאת רמות החיים השונות הרווחות בין יהודים ובין ערבים, היה הכרח לקבוע סידורים מיוחדים לגבי השכר כדי להשיג את המטרה הזאת, אולם לכלול תנאי כזה באיוו היר זה שהוא (עם קבלן), היה קשה, אם לא בלתי-אפשרי."

אם בכלל אין מלים נאמרות לריס, אלא כדי לבטא משהו, אזי אין כל צל ספק בדבר, שאותם, "הסידורים המיוחדים לגבי השכר", אשר, "היה הכרח" לקבוע אותם כדי, "להמציא עבודה ליהודים" לא יכלו להיות אלא שכר מיוחדים לעבודה בלתי מסצועית הקצוב לפי רמת החיים של הפועל העברי. אם יוכל שכר זה להיות שווה ליהודי ולערבי — מה טוב. אם לא — אין דרך אחרת מלקבוע רמת שכר כפולה. אחרת — מה יבצע בהודאה שהודתה הממשלה ב"רמות החיים השונות הרווחות בין יהודים ובין ערבים?"

דומה שאין לך דבר יותר מובן מאלו ממה שמדחיבת כל השלשלת הרצופה הזאת של הבטחות והתייבויות רשמיות. ואם למרות זאת, בבוא השעה לקיים את הנאמר, ניתנת הרשות למהנדס הראשי של הנמל להתעלם מכל אלה, ממש כאילו לא היו דברים מעולם — האינן זה גילוי נוסף לאותה הסתירה המתמדת בין ההלכה והמעשה שנעשתה כשלעצמה גם ההלכה וגם המעשה של ממשלת א"י? כלום אין הממד שלה עצמה מניחה ע"י התפוכותיה אלו מקום למענה ברית?

ומצא, כי האבן המוסקפת ע"י הקבוצה הקבלנית העבדית אינה עולה להנהלה יותר ביוקר מוון המתקבלת ע"י עבודה ערבית שכירה. כנגד ההפרש הניכר בשכר מכריעים לטובת הקבוצה העברית, נוסף על הפרייוו ההדוה, גם כמה תכונות חשובות: בחמרים מסופוצים, בשימוש במכונות, גם בעבודת חבר המשניחים ומנהלי העבודה, העסוק בעיקר כחזית העבודה השכירה של המחצבה, והנה למרות כל זאת, אכזב היא כאן מאד התרבות הפועלים הערבים, ונראה שמעבר לשיעור ידוע לא יעלה מספרם. ישוב יש להמליץ ספק אם הדויתח כאן העבודה העברית משהו מהשיטה של בנין הנמל ברשות הממשלה. מאד יתכן שמבלין נבון היה מוצא להרבה יותר כדאי לסדר את כל עבודת המחצבה ע"י קבוצות קבלניות של פועלים הרצפים ומנוסחים, מאשר להעסיק חבר רב של משניחים ומנהלים ולהוציא הוצאות מיותרות (מבחינת הסבלן הפרטי) לשם הכשרת אנשי כפר עד שתניע תוצרתם לגובה הרצוי. כיום אין במחצבת עתלית התאמצות מיוחדת, הנובעת מטעמים פוליטיים, לשם העסקת עבודה עברית, כאשר חובטת אניגית; להיפך, ישנה הגבלה פוליטית של אחוז הפועלים היהודים, לכל ירבו למעלה מן המדה. נסיונה של קבוצת עתלית מאלה. הלכה, בעצם, איננו חדש. קבוצת פועלים יהודים העובדת על דעת עצמה ועל אחריות עצמה תוכל, במקרים ידועים להגיע לפרייוו כזה, אשר יוויל את התוצרת מבלי להוריד את שכר העובד. אולם לא בכל מקום ולא בכל עבודה אפרי שרי סידור כזה. ובאותם המקרים שאין הדבר אפשרי — המשיך ההסתדרות את מלחמתה על כך שההפרש בשכר לא ייהפך להצדקת החרם על העבודה העברית. המהנדס הראשי לא טען, ולא יכול היה לטעון, כי 150 מיל ליום הוא שכר אשר הפועל העברי בחיפה יוכל לחיות בו. טענתו היתה, כי זהו השכר שהנמל וכול לשלם. עצם הצגת השאלה על בסיס כזה עושה פלסתר את התחייבויותיה המפורשות של ממשלה אשר מר תומכסון איננו אלא שליחה הטכני. האמנם נגוד להוסיף את בנין נמל חיפה לשורה הארוכה של הפרות ברית?

רצו שנית מתחת למים, בי נחים שני כבלים המעבירים מים משוודיה לדניה, בויתוחים שפרצו בווע על חישוב אירופה בעזרת שאת כל הניגודים והסתירה והטרנספסים הקפיטליסטיים מהם דואג לרובו הכנסות

הצעה להוציא את הקומז

מורסמו המסקנות שפרטעם הקומיסריוו לענייני את מהלך ההתיישבות של הועד הפועל של הסובייט (מוק), האומרת: א) החרם ואינה מספיקה; ב) המוסקיביים המקומיים לא מביי ולא הושיטו את העזרה שלהם לשים לב אל האפיק החרושת והחקלאות שיש להביא ברכה למורה החרושת לקבוע כתיודה אדמטיקה את כל האיזורים שיש להפועלה בשטח ישיש להוציא מידי, "הקומז קוחם והדרכתם של הקומז" של המורה החוק. שור הממשלה במולסקבה. בחוגי הקומוניסטים עיר האחרון של ההחלטה כפי שמודיעים לנו גדולים שיבואו בהרכב גועדת סטודנט פתיחת הועידה של מניה, שנועדה לסוף יול השלטונות.

שלי, יש להם, "עבודות" מענינות. חבל, שהאמנות גנולה והדלת נעילה. והנה כאן המחלבה. כן, מחלבה —

טיוף בעמק הירדן